

SENTENCE MARINA DRŽIĆA

Luko Paljetak, *Sentence Marina Držića*, Dubrovnik: Društvo dubrovačkih pisaca, 2017.

Sentence ne izražavaju pojedinačne, već opće misli, i to one koje se odnose na neku akciju, kazao je Aristotel. S jedne strane su jednostavna forma, a s druge strane su sastavni dio neke veće cjeline. Luko Paljetak pridružio se antičkim, srednjovjekovnim i renesansnim sakupljačima sentencija te je povodom 450-godišnjice smrti Marina Držića izdvojio sentence koje je pronašao u cjelokupnom Držićevu opusu pa čak i u urotničkim pismima koja su nedavno pronađena i tiskao u izdanju Društva dubrovačkih pisaca. Zabilježio je oko petsto sentencija, poslovice i poslovičnih izraza i na kraju knjige ostavlja mogućnost da se dopiše još koja sentencija koja mu je promakla, isto kao što su srednjovjekovni pisci nadopunjavali antičke. Knjiga će prema Paljetku biti priručnik za još bolje poznavanje Držićevih, a i naših današnjih pogleda na svijet i ljude, i one *nazbilj* i one *nahvao*. U posveti koju je napisao Paljetak izdvojio je sentenciju iz *Skupovog* prologa:

*Što se ima, to se dava
A tko sve dava, nek dava
Ako srce dava, svega sebe dava.*

U uvodnom dijelu Paljetak se poziva na Goetheovo razmišljanje kako je poznavanje anegdota veliko blago ako umijemo na pravom mjestu ubaciti pravu sentenciju, a Marin Držić je dobro znao kako i kada se treba koristiti sentenciju.

Poslovice su uglavnom pučke, ali Paljetak kaže kako je neke mogao čuti u Sieni kada je bio klerik. Međutim, u njegovom djelu prepoznaju se sentence iz Starog i Novog zavjeta, Seneke, Cicerona, Lukana, Ovidija, Terencija, Plauta, Publija, Marcijala i Machiavellija.

Međutim, Držić je duboko ukorijenjen u svoj Dubrovnik pa se najčešće pojavljuju narodne, pučke izreke. To su sentence s kojima je živio u Dubrovniku i koje je svakodnevno slušao na ulicama ili koje je čuo u djetinjstvu i kao popudbinu nosio sa sobom te ih u određenom trenutku napisao u komediji ili kojem drugom djelu. Na ulicama Dubrovnika pronalazio je modele za svoje likove iz različitih slojeva i zapisivao govor, a sentence se inače pamte.

Paljetak se poziva na istraživanje Maje Bošković Stulli koja je među prvima otkrila folklorne elemente u Držićevim djelima. Držić se zalagao za moralno i humano u

čovjeku i nastojao se suprotstaviti tvrdokornosti i zlu što ga je fizički osjećao. Njegova namjera je bila da publiku pouči i zabavi pa se pozivao na Horacijevu djelo *Ars poetika*. Vječne teme: škrtaca, sukoba očeva i sinova, bogatih i siromašnih obogatio je mudrim narodnim izrekama i tako posuđene teme, s jedne strane učinio originalnim, a s druge strane duboko ukorijenio u tlo odakle su niknuli i Držić i njegovi likovi. Koristeći mudre izreke Držić je kontrastirao svijet velikih i malih. Narodne izreke Držić je prilagođavao svojim likovima kako bi dobio plastičnost, životnost i uvjerljivost likova. Bez sentencija prikaz likova bio bi neuvjerljiv ili, kako kaže Paljetak, knjiški i bez učinka na publiku. Izdvaja situaciju kada seljak izgovara izreke koje pripadaju učenom svijetu što uvijek izaziva smijeh.

Umetanje pučkih i drugih učenih sentencija koristili su i drugi književnici pa Paljetak izdvaja: Nikolu Nalješkovića, Dominka Zlatarića, Šiška Menčetića, Dinka Ranjinu.

Dubrovačke poslovice on ne citira doslovno jer je želio sentence u potpunosti ugraditi u dramski kontekst. Sentence je rasporedio likovima, a oni svi zajedno čine jedan jedini lik, a to je Marin Držić.

Sentence je poredao abecednim redom, prema prvoj riječi, i svaku je označio brojem kako bi u indeksu pojmova pronašli na što se sentencija odnosi. Najviše ima sentencija o životu i čovjeku, potom o Bogu jer je Držić klerik. Čitajući sentence saznajemo kako Držić želi ukoriti i stare i mlade, očeve i djecu, a posebno je sućutan prema ubogima.

Luko Paljetak započinje Držićeve sentence koje se odnose na djecu i očeve. Naime, o djeci i očevima nema puno sentencija, ali se može u tragovima čitati Držićev stav prema očevima i djeci. O očevima je pronašao samo dvije sentence: *Ah, kurvići, da se ljudi bez otaca rađaju dobro ti bi mladijem bilo* i druga *Ćaćka stara, a ljubavnika mlada*. O djeci Paljetak je pronašao sentence u *Dundo Maroja: Vrag uzeo i djecu, makar tko se afatiga činit ih, pokli se za nje toliko fastidija imaju. (Dundo Maroje)* i sentencija *Ne djeci u ruke dinare. (Dundo Maroje)*.

Sentence imaju pečat lokalnog mentaliteta. Neke je teško razumjeti bez konteksta. U njima ima mnogo lingvističkih, psihološko semantičkih, socioloških, etnoloških i drugih specifičnosti, kao i mnogo toga općeljudskog.

Djelo je to kojim autor Luko Paljetak, kao i Društvo dubrovačkih pisaca, zaokružuju godinu posvećenu našem velikom komediografu Marinu Držiću. Nije velika distanca između Držićeva i našeg vremena. Sentence koje je Držić pronašao na svojim ulicama znalački je uklopio u svoje djelo pa one nisu nakalamljene na replike nego su sastavni dijelovi njihovih karaktera. Bez obzira je li lik iz pastorele ili komedije, tu izreku govori u pravom trenutku i kad je u skladu sa situacijom u kojoj se našao, sa

svom svojom psihologijom u shvaćanju svijeta. Tako Pomet shvaća svijet na makijavelistički način i zna se *akomodavat*. Za razliku od Popive koji se ne zna *akomodovati*, ne zna nepovoljne situacije okrenuti u svoju korist – istaknuo je Paljetak te dodao kako Držić ima čitav niz prethodnika u ovoj vrsti literature, poslovicama koje su najmanja čestica književnosti.

Dubrovčani su vrijedni skupljači i prevoditelji poslovice. Tako je Kotruljević, u svojem glasovitom djelu *Trgovac*, uklopio čitav niz poslovice. Zatim je Stjepan Beneša skupio mnoštvo poslovice, potom Gundulić, Palmotić. Mudrost su prenosili i obrazovani i oni manje obrazovani. Frano Čale je osamdesetih godina prošlog stoljeća proučavao sentence u Držićevim djelima. Među sentencama, uočio je i one koje je Držić utkao u svoja urotnička pisma. Paljetak je istaknuo kako u Dubrovniku postoje ljudi koji pripovijedaju o Držiću, ali i o nama svima. Govoreći o svojim likovima, Držić govori sebi, svom vremenu, govori i o svim vremenima u kojima može supostojati i mi osjećamo kako nam neprestano nešto govori.

Teodora Vigato